

P. SMAJIĆ, *Muž i žena*. Zagreb, Hrvatski muzej naivne umjetnosti

Tiskan je 1858–60 (njem. prijevod 1868) u Zagrebu od slova A do Strahinić (ostao nedovršen) i označio je početak hrv. povijesti umjetnosti. Pojedini su životopisi znanstvene studije. Premda su mnogi podaci iz *Slovnika* kasnijim istraživanjima opovrgnuti, on i danas služi kao osnova za proučavanje južnoslav. likovne umjetnosti.

LIT.: Slovník umjetnikah jugoslavenskih, Neven, 1858, 18, str. 287. — Slovník umjetnikah jugoslavenskih. Svezak IV, Narodne novine, 1860, 21, str. 57. — T. Smičiklas, Život i djela Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Rad JA, 1892, 110, str. 171–173. — Ž. Domljan, Biografske zbirke i leksikoni u Hrvata, Forum, 1988, 5–6, str. 479. V. Fo.

SLUNJ, gradić na Kordunu kraj utoka Slunjšice u Koranu. Iznad rijeke Slunjšice stoje ruševine burga koji se od 1323. spominje u posjedu Frankopana. Ima oblik nepravilna šesterokuta; bio je na dva kata, s drvenim čardacima na uglovima i okružen zidom s četiri polukule. Kraj njega se nalazio osamljen stražarski toranj (Polterturm). S. je bio branik Korduna od Turaka; oni su ga 1578. osvojili i kratko vrijeme držali u vlasti. Od 1775. tu je bilo sjedište slunjske pukovnije, a potom je utvrdu održavala Vojna krajina. Burg je stradao od požara oko 1822. — Drugi burg, zvan *Suhi Slunj*, nalazi se kraj sela Zbijeg. — Župna crkva Sv. Trojstva, pregrađena u XVIII. st., ima nešto baroknih predmeta (oltar, monstranca, relikvijarij, dva kipa na pročelju), a čuva i ulomak nadgrobne ploče s grbom Frankopana. — U naselju *Rastoke* na slapovima Slunjšice održale su se stare drvene mlinice i kuće. Naselje i spomenici razoreni su u agresiji na Hrvatsku 1991–92.

LIT.: Gj. Szabo, SG. — T. Žalac, Rastoke, Zagreb 1990. — Cultural Heritage of Croatia in the War 1991/92, Zagreb 1993. — M. Kruhek i Z. Horvat, Stari grad Slunj, Zagreb 1993. A. Ht. i R.

SMAJIĆ, Petar, naivni kipar (Donji Dolac kraj Splita, 25. V. 1910 — Ernestinovo kraj Osijeka, 20. VIII. 1985). Kao dječak, čuvajući stoku počinje rezbariti drvene predmete za kućnu upotrebu (soljenke, kutije za duhan, žlice), potom prelazi na izradu gusala čije je glave ukrašavao ljudskim i životinjskim likovima. God. 1932. u Splitu ga susreće dr. Slaven Vidović, koji postaje naručitelj i kupac njegovih radova te organizator prve izložbe Smajićevih skulptura u Splitu 1934. Kipovi sa splitske izložbe preneseni su iste godine na V. izložbu grupe »Zemlje« u Zagreb. God. 1941. seli se u Slavoniju; nastanjuje se najprije u selu Palača, potom u Ernestinovu kraj Osijeka. Napušta kiparstvo, a njegovo ime pada u zaborav. Smajićeva je umjetnost ponovno otkrivena 1952, kada je nekoliko njegovih djela izloženo u Zagrebu. God. 1962. sudjeluje na simpoziju »Forma viva« u Kostanjevici na Krki, gdje radi monumentalnu skulpturu *Majka i dijete*. Svoje je skulpture oblikovao isključivo u drvu. Izrađuje ljudske likove, glave, životinje (najčešće konji, krave, ptice). Obradivao je teme iz svakodnevnoga života (*Moja mati*, 1934; *Glava dalmatinskog seljaka*, 1936; *Majka i dijete*, 1955; *Muž i žena*, 1956; *Porodica*, 1961), biblijske prizore (*Raspeće*, 1933; *Adam i Eva*, 1934) i gradio simboličke figuralne kompozicije (*Vik čovika*, 1961). Skulpture iz dalmatinskoga razdoblja uglavnom su malih formata, poslije toga radio je kipove većih razmjera. U ranijoj fazi grubi oblici odaju unutarnju dinamiku, no poslije dolazi do smirivanja i isticanja statičnosti likova. Plastička čistoća obrade odlika je skulptura iz njegova slavonskog razdoblja. I u posljednjim godinama ravnoteža i smirenost ostaju osnovni čimbenici forme. O tome svjedoči i vrijedan opus njegovih crteža.

Samostalno je izlagao u Zagrebu (1956, 1969, 1985, 1987 — s M. Tijardovićem), Splitu (1934, 1960, 1966 — s E. Buktenicom) i Rijeci (1960). Jedan je od osnivača Kolonije kipara naivaca Jugoslavije u Ernestinovu (1973). Retrospektivna izložba priređena mu je 1981. u Zagrebu, a potom u Splitu i Osijeku.

LIT.: M. Bašićević, Petar Smajić (katalog), Zagreb 1956. — O. Bihalji-Merin, Umetnost naivnih u Jugoslaviji, Beograd 1959. — T. Maroević, Ruka bez korijena, u knjizi: Polje mogućeg, Split 1969. — V. Maleković, Hrvatska izvorna umjetnost, Zagreb 1973. — O. Švajcer, P. Blažek i M. Pavić, Petar Smajić (katalog), Zagreb 1981. — B. Mesinger, Petar Smajić, ŽU, 1981, 31. — N. Mihanović, Arhitektski izraz stvarnosti, u katalogu: Petar Smajić—Mato Tijardović, Zagreb 1987. — Z. Rus, Petar Smajić, u katalogu: Postojanost figurativnog, Zagreb 1987. O. Šr.

SMILČIĆ, selo *SI* od Zadra. Na više su položaja nađeni ostaci iz neolitika. Iz doba Ilira ističe se SZ od sela veliki zemljani tumul zvan *Zemunjača*. Razdoblje rim. vladavine ostavilo je tragove mnogih građevina te natpise i grobove. Iz starohrv. razdoblja ima ostataka naselja, crkava i groblja na položajima Čerinac, Crkvina, Kulina, Jazbine, Dolac. Tu je nađeno dosta oruđa, oružja, nakita i drugoga arheol. materijala, počevši od IX. st. Srednjovj. su naselja porušena u tur. najezdama u XVI. i XVII. st., a današnje se selo razvilo poslije tur. ratova. Iz XVII. i XVIII. st. očuvano je više utvrđenih gospodarskih zdanja ili dvoraca veleposjednika, npr. zadarske obitelji Tebaldi. J od sela, na položaju *Kvartir*, nalaze se ostaci vjerojatno srednjovjekovne utvrde.

Z od sela otkriveno je neolitičko naselje, jedno od najbogatijih neolitičkih nalazišta u nas. Prostiralo se u polukrug oko izvora potočića i bilo je okruženo obrambenim jarkom. Kuće su bile nadzemne kolibe od isprepletana granja i, čini se, bez zemljanoga premaza. Kulturni je sloj deo 40–330 cm. Stratigrafski su utvrđene dvije razvojne faze naselja: jedna pripada starijem neolitiku i obilježena je impresso-keramikom, a druga srednjem neolitiku (danilska kultura). U toj se razvojnoj fazi pojavljuje i figuralna plastika, samostalna (stilizirani ljudski i životinjski kipovi) i primijenjena (antropomorfne posude s dvije noge, zoomorfne posude sa četiri noge, životinjske glave aplicirane na posudama).

LIT.: Š. Batović, Neolitsko naselje u Smilčiću, Diadora, 1960, 1. — Isti, Neolitsko nalazište Smilčić, Radovi HJZ, 1963, 10. — Isti, Pokapanje pokojnika u Smilčiću i kult mrtvih u neolitu Dalmacije, Arheološki radovi i rasprave, IV–V, Zagreb 1967. — J. Korošec, Danilo i danilska kultura, Argo (Ljubljana), 1967, 4–6. — A. Benac, Studije o kamenom i bakrenom dobu u sjeverozapadnom Balkanu, Diadora, 1968, 4. — Isti, Jadranska zona, u knjizi: Praistorija jugoslavenskih zemalja, II, Sarajevo 1979. Š. Ba.

SMILJAN, selo SZ od Gospića. Rodna kuća Nikole Tesle danas je memorijalni muzej (sa spomen-pločom, rad G. Antunca, 1956). — U okolici su gradine Bogdanić, Smiljan i Krčmar, potom prapov. grobovi, te crkvice Sv. Anastazije, Sv. Marka i Sv. Vida. Župna crkva Marije od Karmela sagrađena je 1860.